

92-96. 99. 100. 102-104. 106. 107. 109. 111. 113. 114. 119; 4. 4. 5. 9. 12. 18. 23-27. 31. 33. 37. 43. 44. 46. 49-60. 62. 64. 66. 67.

Patanjalis non tam commentarium perpetuum ad Pāṇinim scribere, quam criticum munus exercere voluit. Quare res ipsas raro attingit, sed quae ad technicam regularum constructionem et formam pertinent, accurate illustrat. Amplam igitur exspatiandi materiam iis offert, qui grammaticorum argutiis delectantur, sed in grammaticas et lexica nostra minor, quam ex tanta mole exspectabas, fructus ex eo redundabit. At idem pleraque Kātyāyanae additamenta (vārttika) refert et explicat, et hoc nomine majoris momenti est. Quae Pāṇinis regulae ipsi omni dubitatione vacare visae sunt, praetereuntur. Neque tamen propter hoc silentium regula quaequam, nisi gravissimae accedant causae, a Pāṇini auctore abjudicanda est. Primum enim multae regulae suo loco omissae in aliis grammaticae partibus laudantur, tum quae explicantur sine illis saepe intelligi non possunt. Vix tamen dubitaverim, quin sūtra plura e vārttikis orta sint.

Aliorum grammaticorum sententias verbis अन्ये वैयाकरणाः (I, 1, 27), अन्ये, केचित्, अपर आह inducit, nominatim hos citat: Kātya (III, 2, 3 = Vārttikakāra), Kuṇṇaravādava (III, 2, 14: नैया शंकरा शंकरा रपा. VII, 3, 1), Gonardīya (I, 1, 21. 29. III, 1, 92. VII, 2, 101), Bhāradvājīyās (I, 1, 20. 56; 2, 22; 3, 67. III, 1, 48. 89. IV, 1, 79. 89. VI, 4, 47. 155), Vārshyāyaṇi (I, 3, 1. locus e Yāska desumptus), Vyādi (I, 2, 64), Śākaṭāyana (III, 3, 1. in Kātyāyanae vārttika), Saunāgās (III, 2, 56. IV, 1, 74. 87; 3, 143. VI, 3, 44), Sauryabhagavat (VIII, 2, 106). Praeterea non modo versus memoriales grammaticos (kārikā) citat plurimos, sed etiam locos Vedicos, et versus nonnullos e poetis postvedicis desumptos. Ad Pāṇ. IV, 3, 101. haec leguntur: यत्नेन कृतं न च प्रोक्तं । वाररुचं काव्यं । जालूकाः श्लोकाः ॥ Exemplum prius jam ante Patanjali *Vararuchim* quendam poetam exstisse probat.

Kaiyaṭa in explicando Patanjali plerumque brevior et satis perspicuus est. Nāgojī commentarius post Manjūshām scriptus est. (WILSON 185-194.)

352.

Opera duo. Lit. Devan. Charta Ind. Foll. 376. Long. 10. Lat. 5.

Foll. 1-276. (linn. 11.) Haec folia *Śabdakaustubhae* (volumen gemmae coelestis) a *Bhaṭṭoji*, Lakshmīdharāe filio, scripti particulam continent, eam scilicet partem, qua Pāṇinis aphorismi I, 1, 1-75. illustrantur. Auctor

praecipue Mahābhāṣya usus est, eandemque operis in partes diurnas (āhnikā) partitionem sequitur, praeterea Bhartṛiharim in prooemio nominatim laudat. Incipit:

विश्वेशं सच्चिदानन्दं वन्देऽहं योऽखिलं जगत् ।

चरीकृत्तिं वरीभक्तिं संजरीहर्तिं लीलया ॥

नमस्कुर्वे जगद्गङ्गां पाणिन्यादिमुनित्रयं

श्रीभर्तृहरिसुख्यांश्च सिद्धान्तस्थापकानुधान् ॥ २

नत्वा लक्ष्मीधरं तातं सुमनोवृन्दवन्दितं

फणिभाषितभाष्याश्च शब्दकौस्तुभमुद्धरे । ३ ।

परिभाव्य बहून् ग्रंथान्यो र्थक्षेपेण लभ्यते

तमशेषमनायासादितो गृह्णीत सज्जनाः ४

समर्थं लक्ष्मीरमणे भक्त्या श्रीशब्दकौस्तुभम्

भट्टोजिभट्टो जनुषः साफल्यं लब्धुमीहते ५

Āhnikam I. fol. 60^b; II. fol. 93^b; III. fol. 118^a; IV. fol. 147^b; V. fol. 178^a; VI. fol. 196^b; VII. fol. 211^b; VIII. fol. 239^b; IX. fol. 276^b.

Haec voluminis pars anno 1819 negligenter exarata est. Folia plura desiderantur, praeterea multa jam a scriba male disposita sunt. (WILSON 283^a.)

353.

Foll. 67-90. (linn. 15.) *Jnāpakasamuchchayas* (aphorismorum significativorum collectio), libellus a *Puruṣhottamadeva* scriptus. Incipit:

यश्चक्रे परिभाषाणां वृत्तिं वृद्धसुसंमतं

पुरुषोत्तम आरेभे स ज्ञापकसमुच्चयम् ९

Hoc libello ii Ashtādhyāyīs aphorismi collecti sunt, in quibus grammatici, regularum quarundam formam et constitutionem externam a Pāṇini eam ob causam factam esse putant, ut aliam quandam legem indicaret et significaret (jnāpayati¹) atque quae ex verbis ipsis colligitur. Rem exemplis duobus illustrabo:

Fol. 81^a. अष्टनो दीर्घात् (Pāṇ. VI, 1, 172) इति दीर्घवचनं ज्ञापकं । अष्टन आ विभक्तौ (VII, 2, 84) इति विकल्पेनावमिति । तेन अष्ट अष्टौ वेति भवति ॥ i. e. vox *dīrghāt* ('ultima producta'), quam Pāṇini in hoc aphorismo usurpavit, *significativa* est. Significat enim, Pāṇinim aphorismo अष्टन आ विभक्तौ ('pro ultima *aṣṭan* vocis vocali in declinatione á substituatur') arbitrium *producendae* vocalis constituisse. Alioquin *dīrghāt* in regula illa supervacaneum foret. Sequitur, ut etiam in aphorismo अष्टाभ्य औष् (VII, 1, 21), eo quod Pāṇini formam अष्टाभ्यः, non vero अष्टाभ्यः usurpet, in nom. et acc. sive ex hac regula अष्टौ, sive अष्ट dici posse indicetur.

¹ Hujus vocabuli loco nonnunquam synonymon *sūchayati* adhibetur.